

STORTINGET

Representantforslag 71 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes

Dokument 8:71 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om eksport av norsk militært materiell til krigsområder

Til Stortinget

Bakgrunn

Lite tilgjengelig regelverk

I den nye politiske plattformen av 17. januar 2019 varsler regjeringen at den vil gjennomgå det norske eksportkontrollregelverket (lov, forskrift og retningslinjer) «for å få et mer tilgjengelig regelverk».

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM), som skal gi råd til Stortinget om menneskerettigheter, men også andre folkerettslige forpliktelser, har i et brev til partiene i utenriks- og forsvarskomiteen understreket at det norske eksportkontrollregelverket for militært materiell er lite tilgjengelig, og at det er vanskelig å sette seg inn i hva regjeringen faktisk legger til grunn for avslag og godkjenninger av søknader om eksportlisens.

Et eksempel på vanskelighetene NIM peker på, er eksporten av norsk militært materiell til land som deltar i krig. Regjeringens erklæring av 1959, som Stortinget ga sin tilslutning til, slår fast at «...Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». Likevel har regjeringen gitt tillatelse til eksport av militært materiell, inkludert våpen og ammunisjon, til islamist-diktaturene som deltar i den brutale krigen i Jemen.

Under Stortingets behandling av stortingsmeldingen Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2017, ek-

sportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 81 S (2018–2019), jf. Meld. St. 19 (2017–2018)), var krigen i Jemen et fremtredende tema. Ifølge FN har krigen i Jemen forårsaket det som i dag er verdens største humanitære katastrofe. Det er stor bekymring omkring eksport av norsk militært materiell til koalisjonen ledet av Saudi-Arabia som intervenserer i Jemen. NIM advarer om at eksport av forsvarsmateriell til landene som deltar i borgerkrigen i Jemen, vil kunne ha negative implikasjoner for Norges omdømme på menneskerettighetsfeltet. Krigen i Jemen krever nye menneskeliv for hver dag som går. Dette skjer både gjennom bombeangrep og den militære blokaden som hindrer innføring av mat, medisiner og andre livsnødvendige varer til Jemens svært utsatte befolkning. Derfor haster det om Stortinget ønsker å gjøre endringer innenfor dagens regelverk som bedre kan sikre oss mot at norsk militært materiell brukes i strid med folkeretten i Jemen eller andre konflikter.

Eksport til krigførende diktaturer og forståelsen av «krig» og «borgerkrig»

Et enstemmig storting ga i 1959 sin tilslutning til regjeringens erklæring om at «...Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». Stortinget har årlig gjentatt denne tilslutningen i forbindelse med behandling av stortingsmelding om eksport av forsvarsmateriell fra Norge, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid. På side 16 i den siste stortingsmeldingen, Meld. St. 19 (2017–2018), skriver imidlertid regjeringen følgende om hvordan krigsbegrepet blir praktisert: «Praksis har vært at stater som intervenserer etter samtykke fra et lands lovlige myndigheter, ikke anses omfattet av 1959-vedtaket». Dette er

imidlertid et brudd med tidligere praksis. Konsekvensen av denne tolkningen er at Norge ikke vil nekte salg av våpen og ammunisjon til stater som deltar i borgerkrig mot væpnede grupper i sitt eget land. I praksis innebærer det at regjeringen har gitt lisens til eksport av våpen, ammunisjon og annet militært materiell til islamistdiktaturene som kriger i Jemen.

Debatten om innstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2017, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 81 S (2018–2019)) viste imidlertid at det ikke lenger er enighet mellom alle partiene på Stortinget og regjeringen om hvordan 1959-vedtaket skal forstås og praktiseres. Særlig gjelder dette hvorvidt regelen om at det ikke skal tillates salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig, borgerkrig eller risiko for krig, skal omfatte land som kriger med samtykke fra myndighetene i landet de intervenserer i, eller ikke. For å sikre åpenhet og demokratisk kontroll over eksport av norsk militært materiell er det viktig at Stortinget og regjeringen har en felles tolkning av regelverket. Det vil derfor være hensiktsmessig om den varslede gjennomgangen av eksportkontrollregelverket inneholder en utredelse om forståelsen av begrepene «krig» og «borgerkrig» bør endres for å hindre salg til land som deltar i væpnede konflikter med store sivile lidelser.

Kunstig skille mellom A- og B-materiell

I dag skilles det mellom såkalt A- og B-materiell i omtale av eksport av norsk militært materiell til utlandet. Omtalen kan lett gi inntrykk av at B-materiell, som ikke omfatter ammunisjon og våpen, ikke kan brukes til krigføring som rammer sivile i stort omfang, eller til krigsforbrytelser. Dette er imidlertid ikke riktig. I forbindelse med krigen i Jemen har Flyktninghjelpens representant uttalt at flere dør av den saudiledede koalisjonens blokade, som hindrer innføring av mat, medisiner og andre livsnødvendige varer, enn av bombeangrep (VG 9. august 2017). Koalisjonen er like avhengig av såkalt B-materiell, eksempelvis komponenter til kjøretøy, fly, skip og overvåkingsutstyr, som av ammunisjon og våpen for å gjennomføre blokaden.

Det er derfor behov for å utrede om skillet mellom A- og B-materiell bør endres, for å hindre at norsk militært materiell brukes i strid med folkeretten.

29. januar 2019

Bjørnar Moxnes

Nammos eksportkontor i De forente arabiske emirater

Regjeringens erklæring av 1959, som Stortinget ga sin tilslutning til, fastslår at Norge ikke skal selge militært materiell til land hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. De forente arabiske emirater deltar aktivt i krigen i Jemen. Den norske stat har et direkte og indirekte eierskap på 62,4 pst. i våpenselskapet Nammo.

Det strider med intensjonene i vedtaket av 1959 at et våpenselskap, med norsk statlig eierskap, fra 2015 har opprettet et salgskontor i et land som deltar i borgerkrig. Emiratene er ikke et demokrati, og grunnleggende menneskerettigheter er under press. Man har etablert seg med salgskontor for å tjene penger på våpensalg i en av verdens mest krigsrammede regioner. Dette strider ikke bare med intensjoner i det norske regelverket. FNs våpenhandelsavtale artikkel 7 og EUs våpenhandelskriterier, som Norge har sluttet seg til, fastslår også at staten skal avslå eksportlisenser når det er «overveiende sannsynlig» eller «åpenbart fare for» at materialet kan bli brukt til menneskerettsbrudd eller brudd på internasjonal humanitær rett.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen utrede om forståelsen av begrepene «krig» eller «borgerkrig» i regjeringens erklæring av 1959 bør endres for å hindre salg av militært materiell til land som deltar i væpnede konflikter med store sivile lidelser, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
2. Stortinget ber regjeringen utrede om skillet mellom varekategori A og B i retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992 bør endres for bedre å sikre at norsk militært utstyr ikke brukes i strid med folkeretten.
3. Stortinget ber regjeringen utøve sin eiermakt i våpenselskapet Nammo for å legge ned Nammos eksportkontor i De forente arabiske emirater, som deltar i krigen mot Jemen.